

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ЦІЛЬОВИХ РИНКІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Ірина БЕНЬКО

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і контролю фінансово-господарської діяльності,
Тернопільський національний економічний університет

Віталій БЕНЬКО

студент,
Тернопільський національний економічний університет

АНАЛІЗ СТАНУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Висвітлено суть та проблеми розвитку ринку телекомунікацій в Україні та охарактеризовано потенціал учасників, які працюють у даній сфері.

Ключові слова

Стільниковий зв'язок, оператори, телекомунікації, широкопasmовий доступ.

Використання сучасного потенціалу телекомунікацій в Україні можна охарактеризувати за такими основними показниками:

- основні ресурси мереж фіксованого телефонного зв'язку (приблизно 60 відсотків) морально застаріли та фізично зношені;
- мережа ліній проводового та ефірного телерадіомовлення зношена приблизно на 90 відсотків, а близько 80 відсотків передавального обладнання є застарілим, що не дає можливості розвивати нові види послуг;
- значна частина персоналу, що працює на старому обладнанні, потребує перепідготовки для роботи в сучасних умовах та на сучасному обладнанні;
- сучасними можна вважати засоби мереж рухомого (мобільного) зв'язку, кабельного телебачення та комп'ютерного зв'язку (мережі Інтернет).

Зношене та застаріле обладнання телекомунікаційної сфери потребує швидкої заміни,

оскільки воно не дозволяє впроваджувати нові телекомунікаційні послуги. Однак, саме ця вкрай застаріла частина телекомунікаційного потенціалу надає масові та недорогі, але соціально важливі послуги для незаможних верств населення і бюджетних установ.

Вагомий резерв нарощування пропускної здатності існує у мережах рухомого (мобільного) зв'язку на новозбудованих волоконно-оптичних лініях зв'язку (міжміських, міжрегіональних та частково внутрішньорегіональних ділянках). Наявність такого резерву пропускної здатності на міжміських ділянках створює сприятливі умови для швидкого розвитку в Україні мереж рухомого (мобільного) зв'язку (третього та четвертого), а також мультисервісних мереж наступного покоління.

В. М. Орлов, П. П. Воробієнко, Т. І. Лозова, П. І. Єщенко та інші автори вказують, що детальний аналіз потенціалу телекомунікацій в Україні є вкрай необхідною і одночасно обов'язковою умовою розвитку телекомунікаційного

© Ірина Бенько,
Віталій Бенько, 2008

Стаття надійшла до
редакції 27.11.2007 р.

ринку нашої країни, який сприятиме швидкій інтеграції нашої держави у світове економічне товариство.

Повільні темпи розвитку телекомунікацій спричинюють зниження конкурентоспроможності економіки України, що вимагає:

- прискореного розвитку телекомунікаційних мереж з використанням новітніх технологічних досягнень (радіотехнологій, волоконно-оптичних, пакетних технологій тощо) і удосконалення державної політики та регуляторного впливу на ринок телекомунікацій з метою наближення його до сучасних міжнародних вимог;
- усунення нерівномірного забезпечення телекомунікаційними послугами та обмеженості доступу користувачів до загальнодоступних телекомунікаційних послуг (особливо у сільській, гірській місцевості), перелік яких визначається законодавством;
- прискореного розвитку телекомунікаційних мереж загального користування та збільшення переліку телекомунікаційних послуг, що надаються широким верствам населення. Для прискорення телефонізації сільських та гірських регіонів пропонується створити фонд загальнодоступних універсальних послуг за рахунок коштів якого провести телефонізацію цих регіонів;
- створення економічних умов щодо більш активної діяльності суб'єктів господарювання у здійсненні технічного переоснащення власних телекомунікаційних мереж, перш за все, за рахунок збільшення попиту на телекомунікаційні послуги мультисервісних мереж, на основі сучасних технологій.

Телекомунікації як базова сфера галузі зв'язку України (95 відсотків загального обсягу доходів від послуг зв'язку) – одна з найбільш капіталоемних складових інфраструктури держави, яка відбиває, з

одного боку, стан економіки держави в цілому, а з іншого – визначає подальший розвиток суспільного виробництва.

Протягом 2002-2006 років майже втричі зріс обсяг наданих телекомунікаційних послуг, який у 2006 році склав близько 32 млрд. грн.; у 3,5 рази зріс обсяг капітальних інвестицій, спрямованих на розвиток телекомунікаційних мереж, з них близько 80 відсотків освоєно операторами рухомого (мобільного) зв'язку; збудовано та введено в експлуатацію 3,8 млн. номерів АТС, при цьому до 12,2 млн. номерів АТС зросла ємність мережі фіксованого телефонного зв'язку; в 13,6 разів зросла абонентська мережа рухомого (мобільного) зв'язку, прокладено 18,8 тис. км волоконно-оптичних ліній зв'язку; забезпечено в усіх обласних та районних центрах доступ до мережі Інтернет.

На ринку надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку діє п'ять операторів, які визначають розвиток цього сектора телекомунікацій. Розбудова фіксованої телефонної мережі здійснюється на 95 відсотків за рахунок ВАТ «Укртелеком», а розбудова сільської телефонної мережі – виключно за рахунок цього підприємства. Разом з тим на ринку надання послуг фіксованого телефонного зв'язку працює близько 700 операторів різних форм власності.

Станом на 01.10.2007 р. щільність телефонів мережі фіксованого телефонного зв'язку на 100 жителів в цілому по Україні склала 27,1 одиниць, при цьому найвищий рівень забезпеченості в м. Києві (56,9 одиниць), а найнижчий у Закарпатській області (15,9 одиниці). У сільській місцевості цей показник у 2,4 рази нижчий, ніж у міській. У деяких Європейських державах цей показник становить: Молдова – 27,3 одиниці, Росія – 29,1 одиниця, Латвія – 30,7 одиниць, Литва – 31,3 одиниці, Білорусія – 35,0 одиниць,

Таблиця 1. Фінансові результати найкращих галузевих компаній електрозв'язку в Україні у 2006 році

Назва компанії	Чистий дохід, млн. грн.	Чистий прибуток, млн. грн.
ЗАТ „Київстар”	8785,0	2676,6
ЗАТ „Український мобільний зв'язок”	7269,0	1928,5
ВАТ „Укртелеком”	6701,1	467,8

Естонія – 35,4 одиниці, Іспанія – 43,4 одиниці, Італія – 47,1 одиниця та Франція – 57,3 одиниці [2, с. 2].

У провідних країнах Європейського Союзу показники забезпеченості населення фіксованим телефонним зв'язком уже протягом певного часу практично не підвищуються, оскільки досягнуто високого рівня насиченості ринку. Більше того, в Західній Європі триває тенденція заміщення фіксованого зв'язку мобільним. Уже в п'ятьох країнах цього регіону загальний час дзвінків із мобільних телефонів більший, ніж зі стаціонарних.

Причому люди не стали говорити більше – просто вони усе частіше вибирають мобільну телефонію.

Як відзначають аналітики, на сьогодні щонайменше у п'ятьох державах тривалість розмов із стільникових телефонів перевищує час використання фіксованої телефонії. „Наймобільнішою” країною є Фінляндія: за останній квартал 2006 року її жителі проговорили зі стаціонарних терміналів тільки 25,4 % від загального часу телефонного спілкування. Ще в IV кварталі 2005 року ця цифра становила 35,4 %. Фахівці прогнозують, що до кінця 2008 року

громадяни Фінляндії майже повністю перейдуть на мобільний зв'язок, завдяки якому здійснюватиметься 90 % усіх розмов по телефону [3, с. 228].

Раніше вважалося, що фіксований зв'язок досить повільно здаватиме свої позиції, але темпи його заміщення мобільною телефонією виявилися набагато вищими. Причому найбільшими темпами це заміщення відбувається в тих країнах, де воно почалося раніше.

Найменший вплив тенденції заміщення фіксованого зв'язку мобільним спостерігається в Німеччині. В IV кварталі 2006 року 75,7 % усього часу вихідних дзвінків припадало на класичну телефонію. Відзначимо, що темпи заміщення в цій країні одні з найвищих – ще в останньому кварталі 2005 року виклики зі стаціонарних апаратів займали 82,5 % часу.

Аналітики впевнені, що тенденція наступу

мобільного зв'язку на фіксований збережеться й надалі. На їхню думку, основними причинами все частішого вибору користувачами мобільної телефонії стануть удосконалення мереж і більш динамічні тарифи операторів.

В Україні в черзі на встановлення телефону перебуває 1,6 млн. громадян, з яких 249 тис. – пільгова категорія, при цьому середній термін перебування в черзі складає від 2 до 5 років. У той же час особливістю України є те, що насиченість ринку забезпечення населення фіксованим телефонним зв'язком прогнозується досягти при суттєво менших показниках, ніж у наведених країнах, за рахунок бурхливого розвитку рухомого (мобільного) зв'язку.

Забезпечення населення України рухомим (мобільним) зв'язком на 1000 жителів складає 1044 одиниць, що в 4 рази перевищує забезпечення фіксованим телефонним зв'язком.

Таблиця 2. Лідери мобільного зв'язку за кількістю абонентів станом на 01.10.2007 року

Назва компанії	Кількість абонентів	Зміни бази за місяць, %
Київстар	23040000	1,19
Український мобільний зв'язок	19910000	-0,15
Астеліт	7620000	5,83
УРС	2737000	5,45
Велтон Телеком	113629	3,58
ІТС	98760	4,66
Інтертелеком	81060	9,49
Телесистеми України	52500	28,05
Голден Телеком	42000	0
CST Invest	20570	28,54

Існує велика диспропорція у рівні доступу населення до телекомунікаційних послуг у містах та сільських населених пунктах і між регіонами країни.

Іншою тенденцією швидкого розвитку телекомунікацій є використання можливостей доступу населення до Інтернету. За прогнозами аналітиків від рівня доступу споживачів до мережі Інтернет буде оцінюватися економічний потенціал країни. Особливо бурхливо розвивається Інтернет на мережах широкосмугового доступу на базі технологій xDSL. Широкосмуговий доступ забезпе-

чує споживачам великий набір послуг, які неможливо було б реалізувати на старій технологічній базі. Тому значного розвитку зараз набули широкосмугові мережі. Станом на початок 2007 року у світі нараховувалося приблизно 265 мільйонів ліній широкосмугового доступу. Це становить 77 % усіх ліній доступу до Інтернету. 65 % від загальної кількості ліній широкосмугового доступу побудовано на базі технології xDSL. Щороку їх кількість збільшується на 40-50 мільйонів одиниць.

Таблиця 2. Стан мережі широкосмугового доступу xDSL у окремих країнах світу на 01.10.2007 року

Країна	Кількість xDSL-ліній на 100 жителів	Загальна кількість широкосмугових ліній, млн.
Ісландія	28,8	0,087
Фінляндія	23,5	1,4
Німеччина	19,6	1,7
Японія	11,0	25,8
США	8,5	58,1

Технології xDSL та ADSL реалізують найбільш еволюційний сценарій розвитку мереж, а також дозволяють успішно розширювати спектр широкосмугових послуг. При цьому є і негативні аспекти. Зокрема, при впровадженні xDSL існують

великі експлуатаційні витрати, за деякими оцінками вони на 40-50 % більші, ніж в оптичних мережах.

За оцінками експертів, у країні на початок 2007 року нараховувалося 720 тис. ліній широко-

мугового доступу, із них 120 тис. xDSL-ліній належать Укртелекому.

Якщо широкопasmовий доступ щороку зростатиме на 20 % (за світовими тенденціями), то до 2010 року в Україні буде приблизно 6 млн. ліній – майже в десять разів більше. Кількість xDSL-модемів становитиме 3 млн. одиниць, у тому числі в Укртелекомі – 1,5 млн. одиниць [1, с.84].

Для досягнення високих темпів розвитку широкопasmового доступу в Україні необхідно надати податкові та інші пільги операторам, які надають ці послуги, знизити тарифи на широкопasmовий доступ. Також потрібно включити послуги доступу до Інтернету до переліку загальнодоступних послуг. Важливими є заходи в науково-технічній сфері. Необхідно провести наукові дослідження сучасних абонентських ліній, розробити математичні та інноваційні моделі широкопasmового доступу, методи випробувань. Також слід приділити увагу розробці нормативної бази. В Одеському науково-дослідному інституті зв'язку уже працює спеціальний центр, який проводить відповідні дослідження. Як приклад було продемонстровано розробку інституту, виконану на замовлення Укртелекому. Програма, створена одеськими науковцями, дозволяє визначати реальні параметри діючої системи. Зокрема, оцінювати швидкість, яку можна досягти на певній відстані в наявній кабельній мережі.

xDSL-доступ на сьогодні найефективніший, враховуючи купівельну спроможність населення, а також те, що в країні 65 % фіксованого доступу здійснюється по кабельних мережах. Однак телекомунікації розвиваються стрімко, і радіотехнології доступу також знаходять свою нішу в телекомунікаціях країни.

Крім технологічних питань, необхідно розглянути проблеми, що стосуються управління підприємствами зв'язку, адже зараз, коли комерційний аспект у галузі став дуже значущим, змінилася парадигма бізнес-процесів. Раніше при дефіциті послуг зв'язку оператор-монополіст міг не приділяти особливої уваги маркетингу. Важливі зміни відбулися у 80-ті роки. Тоді з'явилася концепція інтелектуальних мереж зв'язку. Послуги „відокремилися” від обладнання, створивши самостійний рівень у телекомунікаційній бізнес-архітектурі. Все більшою цінністю для споживача стає не сама послуга зв'язку, а сервіс, доступ. З'явилися сервіс-провайдери – нова складова бізнес-процесу.

Зараз у галузі склався специфічний ринок. Частина операторів працює за схемою телекому, при цьому функції оператора зв'язку та провай-

дера послуг суміщені. Крім того, реалізовано інфокомунікації, де ці функції розподілено між учасниками процесу. В Україні стільникові оператори успішніше підійшли до нової концепції. Відбувся розподіл трафіку і контенту. Втім, на нашу думку країні ще далеко до розподілу доходів між сервіс-провайдерами, контентом та інфраструктурою (виробництвом). Прискорити цей процес може аутсорсинг. Тобто доцільно передати сторонньому виконавцю управління бізнес-процесами підприємства. Деякі консалтингові компанії вже зараз створюють економічні моделі бізнес-процесів підприємств.

Отже, стратегічна мета – оновлення і прискорений розвиток фіксованих телефонних мереж та підготовка для подальшого прискореного розвитку українських телекомунікацій на базі технологій мереж наступного покоління для задоволення потреб споживачів у високоякісних послугах телекомунікацій з відповідним забезпеченням національної безпеки держави та стратегічних інтересів України у сфері телекомунікацій.

До головних пріоритетів розвитку телекомунікацій доцільно віднести:

- удосконалення державної політики щодо розвитку сфери телекомунікацій та регуляторного впливу на ринок телекомунікацій відповідно до сучасних міжнародних вимог;
- розвиток мереж телефонного зв'язку;
- розвиток транспортних телекомунікаційних мереж;
- розвиток мереж передачі даних;
- наукове забезпечення ефективного використання радіочастотного ресурсу;
- створення пілот-проекту мультисервісної мережі на основі сучасних технологій;
- наукову підтримку проектування, будівництва, реконструкції та технічного переоснащення телекомунікаційних мереж.

Інтенсивний розвиток телекомунікацій повинен сприяти розвитку вітчизняного виробництва телекомунікаційного обладнання та програмного забезпечення за підтримки держави.

Розвиток національних телекомунікацій за цими пріоритетами повинен відбуватись на основі добросовісної конкуренції при удосконаленні регулювання ринкових відносин у сфері телекомунікацій, зокрема щодо запобігання зловживанню ринковою владою, забезпечення оптимального співвідношення регуляторної та конкурентної політики, посилення контролю за якістю послуг та рівнем їх цін.

Література

1. Манів З. О., Луцький І. М. Економіка підприємства: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2006. – 580 с.
2. Результати діяльності ВАТ „Укртелеком” за 10 місяців 2007 року // Діловий кур'єр: Зв'язок. – 2007. – № 43. – С. 2.
3. Орлов В. Н. Вдосконалення організаційної структури і фінансів галузі зв'язку України: Навчальний посібник. – Одеса: 2007. – 246 с.